

“Çölçü” – Möhtəşəm rejissura, professional yozum, peşakar işıqlandırma, mükəmməl operator işi və ciddi montaj ilə birlikdə hazırlanan ala ekran dramıdır...”

(E.J.Vikkesin təhlili)

Şamil Əliyev

E.J.Vikkes “Cult Critic Fim Magazine”-in vizual rəssamı və baş redaktorudur, həmçinin “Metamodern Magazine” jurnalının təsisçisi və nəşridir. Onun estetikası incəsənət və kinematografiyanın qovşağında qərarlaşıb. Erik Hollivudun bir sıra studiyalarında, TV və müstəqil film istehsalçılarının incəsənət departamentlərində çalışıb. Hazırda “HLC Studio”-da kreativ direktor vəzifəsində şirkətin media və nəşriyyat bölməsinə nəzarət edir.

Onun Azərbaycan rejissoru Şamil Əliyevin “Çölçü” filmi barədə “Metamodern Magazine” jurnalında dərc olunmuş təhlili böyük maraq doğurduğundan “Mədəniyyət.AZ”ın oxucularına təqdim edirik.

“Bizim aylıq film seçimimiz Şamil Əliyevin “Çölçü” filmidir. Bu, adsız bir şəxs haqqında hekayədir; o, müasir sivilizasiyadan uzaq Rusiya və Şimali İran arasında ot basmış çöllükdə yaşayır. Film Azərbaycan yazıçısı Vədi Həsənovun hekayəsi əsasında ekranlaşdırılıb.

Əsas rolları aktyorlar Bəhrüz Vəqifovlu ilə Salome Demuriya canlandırırlar.

Amerika Kinoakademiyası bu filmi “Oskar” mükafatının 86-cı təqdimatının uzun siyahısında qeyd edib.

Film qatarın uzaqda yerləşən çölə yaxınlaşması ilə başlayır. Kamera öncə tamaşaçını intəhasız, ucsuz-bucaqsız, lakin sakit və kədər dolu çölə aparır. 1 saat 20 dəqiqəlik filmin süjet xətti balaca çölçünün yağışlı gecədə atasını dərin yuxudan oyatmağı ilə davam edir. Ata ilə balaca oğlan qamışdan dam örtüklü və suvaq çəkilmis komada yaşayırlar və həmin gecə onların sevimli dəvəsi doğur.

Həqiqi ferma olmasa da, qurulmuş dizayn və ağılın təbiiliyi yüksək ustalıqla tərtiblənilib. Bu kiçik ailədə qadın yoxdur. Lakin əvvəllər burada qadının varlığı ilə bağlı kadr göstərilir. Epizodda təsvir olunan qadın balaca çölçünün anası obrazında canlandırılır, amma artıq onlarla yaşamır.

Çöldəki həyat sadədir və buna görə də daha çox təxəyyül tələb edir. Kənd həyatını obrazlaşdıran, hekayəni nəql edən şəxs – ata (Ulu) balaca oğlana sanki gələcəkdən xəbər verərək onun sonradan “Şanapipik” adlı qızla tanış olacağından danışır.

Balaca çölçünün atası öz “mülklərində” dəvələrə nəzarət etməklə pul qazanır. Uzun illərdir ki, rahat yaşamdan, sivil həyatdan uzaqlaşmasına baxmayaraq atanın güclü nizam-intizamı şərtləndirən tələbləri var; oğlunu çöl həyatının adət və ənənələrini öyrədərək böyüdür. Gündəlik təkrarlanan yeknəsəq həyat tərzini göstərdikdən sonar rejissor virtuoz keçid edir; gəncləşən, böyüyən çölçü əsl çoban obrazında yenidən kadrda peyda olur.

Ata (Ulu) rəhmətə gedənə qədər birlikdə yaşayırlar. Sonra atasının peşəsini oğul davam etdirir. Onların tanışları çöldən uzaqdadırlar və sayları çox azdır. Bizim adsız çölçümüz yaşa dolduqca atasının yerini tutur və dəvə sürüsünə nəzarət edən yetkin çobana çevrilir.

Bir gün dəvələri otlaqdan gətirəndə atasının həmişə oturduğu yerdə sakitcə rəhmətə getdiyini görür. Bu, gözlənilən idi, çünki qocanın səhhəti getdikcə pisləşirdi. Bundan sonra yalnız qalan baş qəhrəman “yeni əcaib həyat”la qarşılaşır.

Mükəmməl rejissor həlli: atasının ölümündən sonra cavan çölçünün şəhərə tək bir dəvə ilə apara biləcəyi əşyalar (Ulunun cəsədi), paralel olaraq yol işləri üçün material daşıyan yük avtomobilinin göstərildiyi yaxşı düşünülmüş mənzərə – təzadlarla dolu dünya. Çölçü sənaye cəmiyyətindən kənar bir insandır, hətta öz dövrünün texnoloji tələblərindən belə...

Çölçünün getdiyi yerdə yaşayanlar onu aşağı təbəqənin insanı sayırlar, o, cəmiyyətin digər hissəsinin sahibləndiyi "maddi-mənəvi" nüfuzə malik deyildir. Bir növ Qərb standartlarındakı "avam"lar kimidir. Amma yenə də şəhər ənənələrindən çox da kənar deyil. Bütövlükdə onlardan biri kimi görünmək üçün fərqli bacarıqlar tələb olunsun da, çölçü burada eyni dünyanın insanı kimi göstərilir.

Çölçünün taleyində cılığın qadınla rastlaşmaq imkanı varmış. Həmin qadın ayrılıqdan doğan depressiyayı yaşayır, qarşı tərəflə münasibəti tamam kəsir. Məhz bizim çölçünün yolu üstə həmin qadın hiddətlənir, axmaq və ədəbsiz sevgilisindən uzaqlaşmağa çalışır. Həmin ədəbsiz gəncə qadın arasındakı mübahisə – meydana çıxacaq gələcək toqquşmadan xəbər verir.

Daha sonra kamera əlacsiz məkanın obrazı kimi çölçünün yaşadığı yeri göstərir. Bu zaman çölçü həmin mübahisə edən qızı yaşadığı komanın arxasındakı ot arabasında yatmış görünür.

Çaşqın halda gündəlik məşğuliyyətinin arxasınca – dəvələri otarmağa gedir. Qayıdarkən qızın qabları yuduğunu, komanı yığışdırdığını gördükdə daha da təəccüblənir. Qadının əlacsiz vəziyyətdə onun komasına sığınmaq cürətinə möhkəm əsəbiləşir.

Aralarındakı çox qısa münasibətdə bu xarakterlərin ciddiyyəti aydın görünür. Onlar, demək olar ki, ibtidai şəkildə Veldtdə yaşayan heyvanlar kimidirlər; çox az söhbət edirlər. Yalnız əvvəldə çölçünün atası tərəfindən danışılan nağılın yaranmasını müəyyənləşdirən qısa və iztirablı hekayələr sözlərlə ifadə ediləcək dərəcədə əhəmiyyətli, mən deyərdim ki, əsas fikrin daşıyıcısı olur. Bəli, ilk baxışdan şəhərli qızla çölçü oğlan arasında sadə sevgi hekayəsidir. Lakin həmin sevgi çox bənzərsiz, unikal bir şəkildə söylənilir və ya təsvirlənir.

Birlikdə yaşadıklarından biri digərinin müqəddəratını təyin edir.

Qız çölçüdən təbiətlə harmoniyada yaşamağın sirlərini öyrənir, onun timsalında maddi dəbdəbələrdən kənar, yalnız ehtiyacı olanlarla kifayətlənən bir insanı görür. O, azdanışan insandır və müasir sivilizasiyaya, modern həyata qarşı sadəlik kimi bir gücü var.

“Çölçü isə qızın simasında çağdaş, qaynar həyat meyarları ilə yaşayan birisini görməyə başlayır. Qız ərköyün deyil və oğlanın ona qarşı marağı artdığından aralarında yaranan münasibəti sonadək yaşatmaq üçün əlindən gələni edir. Film dramatiklik tələb edən istehsal dizaynına çox da ehtiyac olmayan kənd ərazilərində çəkilir.

Kənd ərazisi özlüyündə möhtəşəmdir, fotoqrafiya və kinematografiya onun həssas gözəlliyini ustalıqla və ambisiyasız şəkildə səhnəyə gətirir. Dəvələrin uzaq məsafədə otarılması görüntüləri mükəmməldir. Buradakı addımlar yavaşdır – yalnız regionun böyük otlaqlarını əhatə edən geniş sükunətdə zəhin gözünün yol çəkməsinə imkan verəcək qədər yavaş...

Filmin temporitminin xəfif nizamlanması tənha çölün intəhasızlığını təməşəçiyə çatdırmaq üçün dəqiq hesablanıb.

Düşünürəm ki, bu füsunkarlığın ona olan "müdaxilə"nin öhdəsindən necə gələcəyindən narahat olmaya bilirik. Açıq final bu sirlə dünyanın axıra

qədər dərk olunmaması barədə təməşəçiyə bir işarədir. Təbii ki, əgər bizim qadın qəhrəmanımız sürünü evə gətirmək üçün vaxtında oyanarsa... Tərəflər öz mövqelərindədirlər. Hər ikisində şəxsi istək və duyğuların inciməsini nəzərə almasaq, birgə yaşayışlarında qarşılıqlı anlayış, ehtiraslı gərginlik və fədakarlıq hiss etdim.

Aktyorların ifası mükəmməl və gözəldir.

Filmin belə gözəl sonluqla ərsəyə gəlməsi təəccüblü deyil. Möhtəşəm rejissura, professional yozum, peşəkar işıqlandırma, mükəmməl operator işi və ciddi montajla birlikdə hazırlanan əla ekran dramıdır". ♦

